

Latvijas Republikas tiesībsargs

**Tiesībsarga rekomendācijas cilvēktiesību ievērošanai
ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās**

I Tiesībsarga mandāts un vizītes

II Tiesībsarga vizītes uz ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām un sniegtās rekomendācijas cilvēktiesību ievērošanai un pakalpojumu pilnveidošanai

Tiesībsarga mandāts

Tiesībsargs saskaņā ar Tiesībsarga likuma 11. pantā noteiktajām funkcijām un pildot 12. pantā noteiktos uzdevumus, pārbauda cilvēktiesību standartu ievērošanu visās ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās Latvijā

Tiesībsarga funkcijas un uzdevumi

Pildot Tiesībsarga likuma 13. pantā noteiktās funkcijas un uzdevumus, tiesībsargam ir tiesības jebkurā laikā bez speciālas atļaujas apmeklēt šādas iestādes:

- ieslodzījuma vietas (9 iestādes);
- policijas īslaicīgās aizturēšanas vietas (16 iestādes);
- psihiatriskās ārstniecības iestādes (8 iestādes);
- aizturēto ārzemnieku izmitināšanas vietas (2 iestādes);
- internātskolas jeb skolas ar internātu (115 iestādes);
- sociālās korekcijas izglītības iestāde “Naukšēni” (1 iestāde);
- tiesu ēku konvoja zonu telpas (21 iestāde);
- ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas bērniem (20 iestādes);
- valsts sociālās aprūpes centrus (4 iestādes ar 25 filiālēm);
- ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas (vecu ļaužu pansionātus)

Tiesībsarga vizīšu mērķis

Veicot vizītes, Tiesībsarga biroja pārstāvju mērķis ir panākt sniegto sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu atbilstību starptautiskajiem cilvēktiesību standartiem un Latvijas Republikā spēkā esošajos normatīvajos aktos noteiktajiem principiem, kā arī veicināt vispārējo sadzīves apstākļu uzlabošanu institūcijās

Tiesībsarga vizīšu norise

Institūcijas tiek izvēlētas pēc šādiem kritērijiem:

- Birojā saņemtās sūdzības par institūcijām;
- Pēcpārbaūžu vizītes, sakarā ar jau iepriekš tiesībsarga sniegtajām rekomendācijām par apstākļiem institūcijās;
- Teritoriālais princips.

Saskaņā ar Tiesībsarga likumā noteikto kompetenci, lai veiktu cilvēktiesību standartu ievērošanas pārbaudes, Tiesībsarga biroja pārstāvjiem ir tiesības jebkurā laikā apmeklēt jebkuras institūcijas, realizējot gan plānotās, gan arī neplānotās vizītes, tādā veidā īstenojot tiesībsarga preventīvās funkcijas un savlaicīgi norādot institūciju administrācijai uz pieļautajiem pārkāpumiem vai neatbilstībām ar mērķi, novērst tos pēc iespējas ātrākā laikā.

Tiesībsarga vizīšu norise

Veicot regulāras vizītes uz institūcijām visā Latvijas teritorijā, Tiesībsarga biroja darbinieki esošo situāciju vērtē, pamatojoties uz starptautisko cilvēktiesību standartiem un Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komitejas rekomendācijām dalībvalstīm, kā arī Latvijas normatīvajos aktos noteiktajām prasībām.

Vizīšu laikā īpaša uzmanība tiek veltīta jautājumiem par:

- Cietsirdīgas vai cieņu pazemojošas izturēšanās aizliegumu;
- Klientu tiesību uz brīvību iespējamām ierobežojumiem institūcijā;
- Klientu tiesībām uz privātās dzīves neaizskaramību;
- Institūcijā sniegto sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu kvalitātei;
- Vispārējiem sadzīves apstākļiem institūcijā.

Latvijas normatīvais regulējums

- Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums.
- Ministru Kabineta 2017. gada 13. jūnija noteikumi Nr. 338 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” nosaka vispārējās prasības, kas ir obligāti ievērojamas, sniedzot klientiem pakalpojumus ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās.
- Ministru Kabineta 2000. gada 12. decembra noteikumi Nr. 431 “Higiēnas prasības sociālās aprūpes institūcijām” paredz nepieciešamās minimālās higiēnas prasības, lai institūcijās sniegtie sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumi nodrošinātu klientiem arī nepieciešamo komforta līmeni.
- Kārtību, kādā persona saņem sociālos pakalpojumus un kritērijus aprūpes līmeņa noteikšanai un klientu izvērtēšanai nosaka Ministru kabineta 2019. gada 2. aprīļa noteikumi Nr. 138 “Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu”.

Tiesībsarga vizītes uz ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 11. panta 1. punktā noteikto, viena no tiesībsarga funkcijām ir veicināt privātpersonu cilvēktiesību aizsardzību. Tādēļ par vienu no prioritātēm tiesībsargs izvirzīja personu ar īpašām vajadzībām tiesību aizsardzību ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās un Tiesībsarga biroja pārstāvji regulāri (kopš 2012. gada) veic pārbaudes vizītes uz ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām, aptverot visus Latvijas reģionus.

Tiesībsarga rekomendācijas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām:

Attiecībā uz vispārējiem sadzīves apstākļiem institūcijā:

1. Izvērtēt institūcijā esošo darbinieku skaitu un kompetenču sadalījumu, kas būtu atbilstošs esošo klientu skaitam un viņu objektīvajām vajadzībām nepieciešamo sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanai ilgtermiņā. Nodrošināt, ka darbā ar klientiem iesaistītie darbinieki veic savus tiešos darba pienākumus saskaņā ar amatu aprakstos noteiktajiem uzdevumiem.
2. Nodrošināt normatīvajos aktos noteikto prasību ievērošanu attiecībā uz vides pieejamības nodrošināšanu Institūcijā.
3. Institūciju klientus ar funkcionāliem traucējumiem izvietot ēku 1. stāvā.

Tiesībsarga rekomendācijas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām:

4. Nodrošināt normatīvajos aktos noteikto prasību ievērošanu attiecībā uz minimālo dzīvojamās telpas platību uz vienu personu ikvienam institūcijas klientam visās klientu istabās.
5. Nodrošināt institūcijas klientiem lielāku dzīvojamo platību, izmitinot istabās iespējami mazu klientu skaitu (rūpīgi izvērtējot klientu izvietojumu trīsvietīgajās, četrvietīgajās vai piecvietīgajās istabās), tādējādi ievērojot klientu tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību.
6. Nodrošināt klientu istabu aprīkojumu un iekārtojumu atbilstoši klientu individuālajām vajadzībām un funkcionālajam stāvoklim.

Tiesībsarga rekomendācijas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām:

7. Sniegt institūcijas klientiem nepieciešamo atbalstu, lai visi klienti (tai skaitā arī ar funkcionāliem un garīga rakstura traucējumiem) individualizētu savas istabas un iekārtotu tās mājīgi, maksimāli tuvinot ģimeniskai videi.
8. Nodrošināt normatīvajos aktos noteikto prasību ievērošanu attiecībā uz koplietošanas sanitāro telpu skaitu institūcijā.
9. Nodrošināt visās klientu sanitārajās telpās (labierīcībās) atbilstošu tehnisko stāvokli un funkcionālo aprīkojumu (tualetes podu sēdriņkus un vākus).
10. Nodrošināt klientu istabu un koplietošanas telpu regulāru vēdināšanu un uzkopšanu, paredzot dabīgo vai mehānisko ventilāciju.

Tiesībsarga rekomendācijas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām:

11. Nodrošināt normatīvajos aktos noteiktās prasības attiecībā uz institūcijas klientu dzimumam, augumam, gadalaikam un individuālajām vajadzībām piemērotu apģērbu un apaviem individuālai lietošanai, regulāri izsniedzot klientiem jaunu un tīru apģērbu un atbilstošus apavus.
12. Nodrošināt visiem institūcijas klientiem (tai skaitā arī slēgto nodaļu klientiem) individuālās lietošanas higiēnas līdzekļus (zobu birstes, zobu pastas), kā arī ikvienam klientam individuāli marķētas mazgāšanas švammītes, motivējot klientus tos izmantot ikdienā.
13. Nodrošināt klientiem nepieciešamo higiēnas preču (tualetes papīra, dvieļu un ziepju) pieejamību sanitārajās telpās.

Tiesībsarga rekomendācijas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām:

14. Nodrošināt darbinieku atbalstu, lai visi klienti dienas laikā saņemtu sev nepieciešamo dzeramā ūdens daudzumu.
15. Nodrošināt regulāras pastaigas svaigā gaisā visiem institūcijas klientiem, organizējot šādu iespēju arī klientiem ar funkcionāliem traucējumiem un klientiem, kas pārvietojas ratiņkrēslā.

Tiesībsarga rekomendācijas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām:

Attiecībā uz sociālo aprūpi un sociālo rehabilitāciju:

1. Nodrošināt pastiprinātu kvalificēta sociālās aprūpes personāla uzraudzību pār jaunāko jeb palīgpersonālu, tādējādi gan veidojot komandu, gan arī sekmējot ne tikai ikdienas problēmu identificēšanu un risināšanu, bet arī īstenojot multidisciplināru pieeju, kas ļaus nodrošināt klientiem gan terapeitisku, gan arī psihosociālu aprūpi.
2. Visās institūcijas nodaļās nodrošināt klientiem informācijas pieejamību par plānoto iknedēļas un ikmēneša nodarbību un pasākumu grafiku.
3. Nodrošināt nepieciešamos apstākļus, lai visi Institūcijas klienti varētu saturīgi pavadīt laiku, kā arī nodrošināt jēgpilnas nodarbības un aktivitātes, ņemot vērā klientu individuālās vajadzības un veikto izvērtējumu. Paplašināt pasākumu un sabiedrisko aktivitāšu loku, motivēt visus klientus piedalīties aktivitātēs, kā arī nodrošināt klientiem regulāras fiziskās nodarbības, lai nepieļautu klientu esošo dzīves iemaņu samazināšanos un zudumu.

Tiesībsarga rekomendācijas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām:

4. Nodrošināt visiem institūcijas klientiem regulāras nodarbības, ņemot vērā klientu individuālo spēju izvērtējumu un plānoto mērķu sasniegšanu.
5. Nodrošināt klientu kognitīvo spēju uzturēšanu, organizējot individuālo un kopīgo prasmju, pašaprūpes, kā arī kustību attīstību veicinošas regulāras nodarbības.
6. Nodrošināt multidisciplināru pieeju ikviena klienta izvērtēšanā, nosakot klientu plānos noteiktās problēmas, mērķus un uzdevumus, tai skaitā lai sekmētu klientu kognitīvo un fizisko spēju uzturēšanu vai attīstīšanu. Sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas plānu izstrādē ņemt vērā klientu funkcionālo spēju izvērtējuma rezultātus un speciālistu sniegtās rekomendācijas.

Tiesībsarga rekomendācijas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām:

7. Veikt individualizētu pieeju klientu sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas plānu dokumentēšanā un aktualizēšanā, korekti atspoguļojot informāciju par sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas plānā noteikto aktivitāšu izpildi. Savukārt, atbildīgajiem darbiniekiem, atbilstoši to profesionālajai kompetencei, sniegt pārskatāmu informāciju par veikto individuālo darbu ar klientiem.
8. Nodrošināt regulāru un korektu individuālās sociālās aprūpes un rehabilitācijas plānu dokumentēšanu, atbilstoši klientu individuālajā funkcionālo spēju novērtējumā identificētajām problēmām.
9. Nodrošināt institūcijas darbiniekiem papildus apmācības jautājumā par klientu sociālas aprūpes un sociālās rehabilitācijas dokumentācijas aizpildīšanu, novēršot nepatiesu ierakstu veikšanu klientu dokumentos.

Tiesībsarga rekomendācijas ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām:

10. Veikt izglītojošo darbu ar darbiniekiem attiecībā uz pozicionēšanas grafiku aizpildīšanu, novēršot nepatiesu ierakstu veikšanu klientu dokumentos.
11. Izvērtēt institūcijā esošo darba organizāciju un nodrošināt atbilstošus pasākumus, lai visi klienti (tai skaitā, arī ar funkcionāliem traucējumiem un klienti, kas pārvietojas ratiņkrēslā), varētu regulāri (arī brīvdienās) doties pastaigās svaigā gaisā, pilnvērtīgi piedalīties institūcijas organizētajos pasākumos un saturīgi pavadīt brīvo laiku.
12. Nodrošināt medicīniskajā izolācijā ievietotajām personām ikdienas pastaigas vai vingrošanu ārā (ja nav medicīnisku kontrindikāciju), kā arī jēgpilnas aktivitātes (lasīšana, TV, radio) un iespējas uzturēt kontaktu ar ārpasauli, lai kompensētu kaitīgo ilgtermiņa izolācijas iedarbību.

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25 Rīgā, LV-1010

Tālrunis: 67686768

E-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Latvijas Republikas tiesībsargs

Paldies par uzmanību!